

Emnenr. 80

Fylke: Sogn og Fjordane

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Bremanger.

Emne: Folkemedisin

Bygdelag: Midtøyren

Oppskr. av: Herborg Indrelius

Gard:

(adresse): Gjelkesnes

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Helst etter det fleire 70-80 åringer har fortalt.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Det må vel siast at folk var meir hardføre før enn nå. Dei måtte helst vera det, for det var langt til lakjar, og ikkje så mange ting som kunne lindra.

2. Om smitte var det vel helst slik at dei trudde at trudde at ting som ikkje var smittsame var det, og omvendt at sjukdomar som var smittsame kanskje ikkje var det. Å bygga einbar eller å ha kamfer på seg var gode råd mot sjukdomar.

3. I dei fleste hns hadde dei hylleke ^{Sambucus nigra} som dei brukte mot forkjølelse. (Plaubago major) Grobladkveipe brukte dei på sår. Revkanske (digitalis purpurea), blada, ta dei på svullar. Det trakte ut materien, trudde dei.

Opodeldok var vanleg medisin mot gikt.

2. Elles var det kandis-sukker, Hoffmannsdroppar og blyratu. Blyratu de onslag var så å seia universalkjeller mot alle slags verk i leuener, etter slag, forstuing og når det horna gyp.

5.

Desse medisinslag lönfte dei hos naboar om dei ikkje hadde sjæve. Prest og godmor künde 2 mil borte, så dei fall ut av bileket. Men det var gjerne slik at somme heimar var meir forsynke enn andre, og visse å gå til.

6. Tjære var vanleg bruka både på svullar og sår, også så seint som eg mingsar, ca 1910.

7. Treak" er ukjent her, også av dei eldske (ca 80 år)

8. "Dyvelsdrekk" kjøpte dei - såint ein veit på apotek. Dei elta det inn i leig (kno" sa dei her) og gav dyra (helt kyr) det når det vanka dei noko.

9. Planter til medisin vart helst samla inn hos kvar mann - kauskje og fast av hns mora.

Det var f. eks Töllig (Achillea millefolium) som gån vart bruka

Emment. 80 (Framhaeld av Gm. 9.)

4ie krygder.

Smelde (Equisetum) som dei laga
 te av, var visst godt for mange
 ting. Mellom anna var det godt
 effektivt som slankemiddel,
 da det drog all vete ut av
 kroppen. Det fortelst at
 når dei drakk slik te, så
 kann veta så der sto
 store hyljar gm gaevet -
 det kann av dei som sveitte.

10. Noko sers måte å gøyma
 sakene gm, kjemmer ein ikkje her

11. Så vit ein meit, vart råbje
 plantemedisin kjøpt på
 apoteket.

12. Gilttingar av gull eller
 kopar bruka mange. Den
 siste som ein meit om
 som hadde giltting (berre
 i sine øyra) levde til
 1920 - 30. Valtakos og
 elektriske middel er utkjende

13. Det var smått overlevning
 om dei gause medisinar.

14. Det var visst ingen
 som hadde lakseløker
 eller andre prenta skrifter
 etter som dei eldte her fortel.

15.

Det som her er kalla bygdelahtarar
 er utkjent her. Derimot måtte ei
 eller fleire av konene vera fortvna
 då her til mot 1900 var 2 mil over eit
 havstykke til der jordmora budde.
 Og i kvar greid var det gjerne ei som var
 sers feink og oftast vart heit.

A. Lakjarane.

Dei gamle her - ca 75 til 80 år -
har ikkje noko minne om at
prestar eller andre direkte
dreiv med lakjekunnsper.

(No budde elles prestem Zanis
herfra, over eit noksa stred
havstykke, og for 1875 var det
enda lenger, 5-6 mil)

Derfor er det ingu som kan
gjera noko opplysning om
det som er spurt eller i
spm 16 o. m. 28.

Lakjerader og lakjekun.

29. fell ogsa bort.

30. Folk flest saula f. d. innebar
som var godt mot forkjelling
og viss ogsa ^{omok} guse amma
31, 32, 33, 34, 35 og 36 fell bort.

37. Ein 75 aring folk at far demas
hadde alltid i flaske
"Gammel rum" som varst binka
isar mot mageverk.
38 - 39 - 40 - 41 fell bort.

42. ⁴³ Jordmora i bygda dreiv med
kopping sa seint som fram mot
1900. Ho hakka fyrst hol
og hadde sa sma kopper som
ho kvaede pi holet og saula
blodet. Det var pi hand eller
fot, mot gikt og frust.

44. Dei kjokte izlar pi apoteket
og let dei suga ut blod av hand eller
fot - nar dei hadde forprose seg eller
hadde gikt.

Ark III Samhald av spm 44.
Dei brenka også iglar mot
munnar.

C. Løkjebøker.
Spm 49 - 50 - 57 - 52 - 53
Alt som her er nemnt,
er ukjent for dei eldre
her.

5.

15833